

УДК 330.341

В. Б. Базилюк, доц., канд. екон. наук
(Українська академія друкарства, м. Львів, Україна)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНОГО РИНКУ: СУЧASНИЙ СТАН ТА РИЗИКИ

Узагальнення теоретико-методологічних та прикладних розробок щодо вирішення проблем інституційного забезпечення розвитку суб'єктів видавничо-поліграфічної галузі (ВПГ) України дає можливість визначити, що інституційна база формується із двох основних елементів — інститутів та інституцій. Під інститутами загалом визначають сукупність історично сформованих норм і правил суспільної поведінки, які виражаються через комплекс законів, нормативів, обмежень, які є обов'язковими для виконання (формальний рівень), або моральних установок, принципів суспільної поведінки, традицій тощо (неформальний рівень) [1]. Уся сукупність відповідних законів, правил та установок суспільної поведінки визначається спеціальними утвореннями — інституціями.

Стосовно інституцій ринку видавничо-поліграфічних послуг, то до них належать усі підприємства та організації, які забезпечують процеси виробництва, послуг та споживання видавничо-поліграфічної продукції, а також здійснюють регулювання діяльності ринку.

Ключовими інститутами ринкового типу ВПГ є такі як ціна та ціноутворення, кредитування, інвестування та страхування, власність.

Аналізуючи макро- та мікроекономічні аспекти сучасного ціноутворення на продукцію ВПГ, слід зазначити, що цей процес не є ефективним. Підвищення цін на матеріали й обладнання через нестабільність валютного курсу, висока конкуренція виробників продукції одночасно зі спадом промислового виробництва та зменшенням споживчого попиту на продукцію підприємств ВПГ зумовлюють посилення негативних кризових моментів у

галузі, знижують рівень мотивації виробників. Унаслідок погіршення ситуації стосовно диспаритету цін, технічної відсталості, зниження ефективності виробництва видавничо-поліграфічної продукції відбувається зниження рівня конкурентоспроможності багатьох товаровиробників. Для підвищення ефективності розвитку видавничо-поліграфічного ринку ключовими державними інститутами, які зможуть забезпечити товаровиробникам цього виду продукції ефективне ціноутворення, є пільги на виробництво деяких видів продукції (книжкової), а також система державного замовлення тощо.

Отже, діяльність у сфері використання наявного ресурсного потенціалу, залучення капіталу, поліпшення умов інвестування, вибору векторів і механізмів господарювання, прийняття адекватних управлінських рішень, визначення відповідної виробничої та фінансової стратегії є виключно важливою складовою інституціонального базису функціонування видавничо-поліграфічного ринку, що відображає і регулює відносини у сфері власності та виробництва, які орієнтуються на зростання вартості капіталу, отримання прибутку та виробництво конкурентоспроможної продукції та послуг.

Важливим інституціональним утворенням функціонування та регулювання розвитку видавничо-поліграфічних ринків є інфраструктура. Саме інфраструктурний компонент гарантує створення відповідного ринкового середовища, що забезпечує адаптацію підприємств ВПГ до змін умов функціонування, і що вищим є рівень адаптованості, то кращі можливості задоволити потреби не тільки на загальнодержавному і регіональному, а й на міждержавних ринках.

Окрім того, інфраструктура сприяє посиленню конкуренції, впровадженню науково-технічних досягнень, створенню нових робочих місць, позитивно впливає на розвиток регіонів.

Отже, на основі вищезазначеного слід зауважити, що процес розвитку видавничо-поліграфічного ринку має три змістовні інституціональні ознаки:

- стабільний інституційний стан рівня видавничо-поліграфічного виробництва завдяки нереалізованим інституційним пріоритетам та потребам стає передумовою розвитку ВПГ регіону;
- вказаний розвиток відбувається відповідно до правил та вимог, задіяних у цьому процесі суспільних інститутів, внаслідок чого він за своєю сутністю є «інституціональним»;
- розвиток інститутів або інституційна динаміка трансформує «правила гри», що визначають процеси розвитку підприємств галузі в регіоні, а отже, інституціональна динаміка має розглядатись як складова частина загального розвитку ВПГ [2].

Сучасний видавничо-поліграфічний ринок характеризується рядом ризиків, які значною мірою визначені недостатнім рівнем розвитку інституційної сфери. Основною передумовою формування інституційних ризиків є невисокий рівень розвитку та впровадження формальних і неформальних правил (інститутів) на видавничо-поліграфічного ринку. Загалом ці ризики можна згрупувати в п'ять окремих груп (рис.).

Перша група — економічні ризики є наймасштабнішою, а тому в її межах слід виокремити чотири основні підгрупи:

1. Виробнича підгрупа — зниження обсягів виробництва; скорочення виробничого потенціалу; відсутність ендогенних факторів зростання; низький рівень мотивації праці;
2. Структурна підгрупа — диспаритет цін; нерозвинутість стратегій структурних перетворень; нераціональність галузевої структури; низькі темпи структурних перетворень; невисокий рівень розвитку ринкової інфраструктури; деформована структура основного капіталу; незначний вплив високотехнологічних секторів; дефіцит висококваліфікованих кадрів тощо.

3. Фінансова підгрупа — зниження обсягів інвестиційних ресурсів; неефективна структура інвестиційних джерел; низька дієвість інвестиційної політики; нерозробленість стратегічних програм кредитування; нераціональна система кредитування; неефективність стратегічних програм бюджетного фінансування; недостатні обсяги бюджетного фінансування тощо.

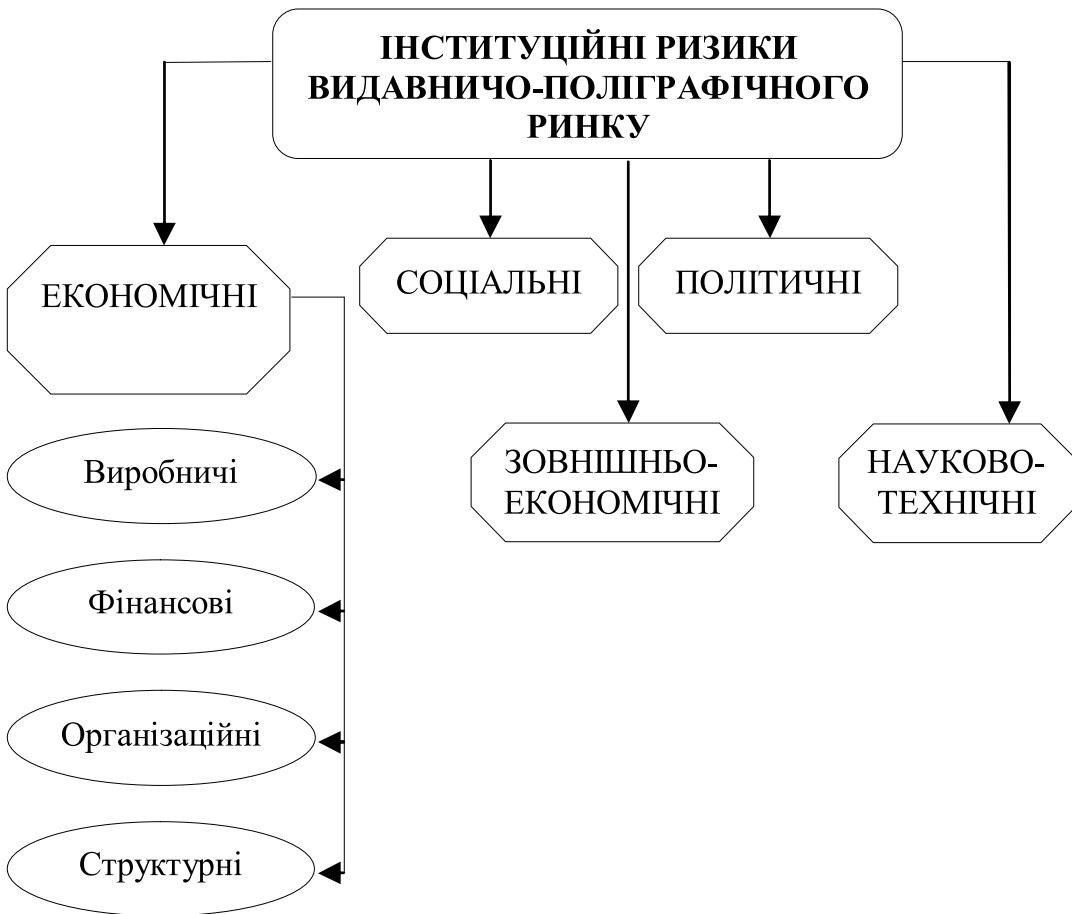

Рис. Класифікація інституційних ризиків видавничо-поліграфічного ринку

4. Організаційна підгрупа — відсутність інноваційних підходів до розроблення та впровадження організаційної стратегії; невисокий рівень розвитку нових організаційних методів управління тощо.

Друга група — соціальні ризики, в якій слід виділити: розшарування суспільства за рівнем доходів; зниження купівельної спроможності населення; зниження попиту на книжкову та газетно-журналну продукцію; зниження попиту на промислову та продовольчу продукцію (складовою якої є продукція ВПГ — етикетка, упаковка); заміщення друкованих видань електронними; поглиблення тенденцій нерівномірності розподілення доходів тощо.

Третя група — науково-технічні ризики, до яких належать низька ефективність розробок та впровадження у

практику досягнень НТП; практична відсутність вітчизняних інновацій у технології поліграфічного виробництва, технічна відсталість виробників поліграфічного устаткування; незадовільний стан підготовки кадрів через відсутність зв'язку з виробництвом тощо.

Четверта група — політичні ризики, серед яких найвпливовішими є переважний акцент на сировинну, а не інформаційну орієнтацію структури господарства; низька дієвість у розробленні та впровадженні стратегії розвитку ВПГ; низький рівень забезпечення інформаційної безпеки країни; ігнорування розвитку державних видавничо-поліграфічних структур тощо.

П'ята група — зовнішньоекономічні ризики, до яких належать нерівноправність у відносинах з іноземними суб'єктами ринку; значна кількість контрабандної книжкової продукції, переважно російського виробництва; дезінтеграція ринку; валютні коливання, що негативно впливають на ціну продукції; відсутність імпортозаміщення поліграфічних матеріалів та устаткування.

Так, можна констатувати, що сучасна ВПГ як на загальнодержавному рівні, так і на регіональному, перебуває в стані інституційних змін. Дослідження науковців з цієї проблеми та матеріали власних досліджень свідчать про незавершений процес трансформацій, неповне їх осмислення учасниками ринку та низький рівень взаємодії інститутів, що своєю чергою, підтверджує актуальність подальших досліджень у цьому напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Палига, Є. М. Стан та розвиток видавничо-поліграфічного комплексу України: регіональний аспект: моногр. / Є. М. Палига, Г. І. Пушак, Я. Я. Пушак. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2009. – 192 с.
2. Мікула, Н. А. Регіональний видавничо-поліграфічний кластер: моногр. / Н. А. Мікула, Є. М. Палига, В. Б. Базилюк. – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 172 с.